

Behöver vi en förnyad äktenskapsteologi för en förnyad familjepastoral?

Katolska utskottet för äktenskap och familj (KUÄF) vill bidra till reflektion över denna för Kyrkan alltid angelägna fråga: äktenskap, familj, barn – Guds plan för mänskligheten. Här kompletterar utskottet den redan utgivna skriften Det sakramentala äktenskapets teologi av kardinal Marc Ouellet (n:r 10). I det här föreliggande utdraget av en nyutgiven bok av Christian-Noël Bouwé kan man stifta bekantskap med Louis Bouyer (1913-2004) och en del av hans omfattande teologiska författarskap som särskilt berör äktenskapet. Bouyer hörde till Oratoriefädernas gemenskap.

För Christian-Noël Bouwé är Bouyers teologi ett svar på den förvirring på äktenskapets område som karaktäriserar vår egen tid. Han säger: "Äktenskapet behandlas alltmer hårdhänt i de moderna samhällena och får en plats på samma plan som vilken annan typ av förening som helst, framkommen ur en ideologisk "kreativitet", skild från Gud och det mänskliga. Att påminna om att äktenskapet är en oerhörd erfarenhet av Guds Vishet pekar på att det salt som dagens kristna lever med inte förlorar sin sälta; tvärtom ökar det växtkraften och bidrar till att evangelisera den samtida världen" (Bouwé, sid 239).

Bröllopsmysteriet - principen mellan Vishet och kunskap

[...]Denna parallell mellan Visheten och kunskapen låter oss ana hur viktiga Ordet och riten är som grund för varje relation mellan människan och Gud i vår oratoriefaders tankevärld. Tron föds i detta förhållande. Det var så Abraham fick kallelsen; det Ord Gud riktar till honom leder honom till det rituella och det är på den grunden Gud sluter sitt förbund med honom (jfr 1 Mos 15:9-19). Vår författare studerar detta utifrån erfarenheten av "*qahal*":

Man kan säga att Guds folk skapades genom utvandringen (*Exodus*), närmare bestämt genom det förbund Gud gjorde med de sina på berget Sinai när han fört dem ut ur Egypten. Den stora massan oorganiserade flyktingar i upplösningstillstånd blev där för första gången församlade i andlig enhet. Det var där den stora massan blev medveten om att vara Guds folk. Hur gick det till? Guds Ord genom Mose som förmedlare samlade folket vid berget. Det blev den första folkförsamlingen som på hebreiska kallas *Qahal*. Det ordet motsvaras i den grekiska versionen, Septuagintan, av *Ekklesia* som alltså är

ursprungsord för vårt begrepp Kyrkan. Men varför ser sig då denna första *Qahal*, detta Kyrkans embryo, sammankallad? Helt enkelt för att lyssna till det Ord som sammankallar och för att sedan, när man hört Ordet, också acceptera det formellt i tro och kollektivt enas om att lyda det¹.

Enligt vår författare framkallar den "*qahal*" som Guds Ord sammankallat två händelser från det samlade folkets sida. Det handlar om lyssnandet och det rituella skeendet:

Det första "*qahal*" gjorde som Guds församlade folk vid Sinai var alltså att lyssna till Guds ord och ta emot det i en bön som var tillbedjande i tro. Detta mottagande av det gudomliga Ordet kunde emellertid inte bara vara rent intellektuellt och inte heller bara passivt. Det medförde ett frambärande av sig själv från folkets sida inför det hörda Ordets krav och förväntningar med tanke på de löften som var inneslutna i det uppenbarade gudomliga namnet. Tillit till löfterna i det stora löftet om närheten till det gudomliga som öppnats för människan, och lydnad till Guds uppenbarade vilja, kom att uttrycka sig gemensamt i *Qahals* andra akt, till vilken den första leder oss av sig självt. Det är på det sättet tjänandet av Ordet leder till ett självupppoffrande tjänande som är dess omedelbara konsekvens².

Bouyer ger en mer exakt beskrivning av det framburna offret. Det handlar om rit:

Det är just i denna rit som undantagslöst följer på ordet, och som man kan säga utgår från ordet, som närvaron uppenbaras. Det är ordet som låter oss förstå denna på alla sätt verksamma närvaro. Och det är också riten som utgör det första utkastet till mänskligt svar. Det är ett mänskligt svar som uppväckts av det gudomliga ordet. Det har skapats av ordet. Det är detta skapande ords främsta objekt³.

Guds Ord nöjer sig alltså inte med att bara vara uppenbarelse av det som redan funnits i Guds plan, utan förklarar än mer: det (Ordet) "snarare frambringar det som Gud tänkt [...] och det som nu sker i världen i den timliga ordningen genom Ordets kraft, och detta genom ingen annan kraft⁴". Med andra ord sagt består Guds plan i visheten av att göra sig närvarande i världen

¹ Bouyer, *Introduction à la vie spirituelle*, cit 31. Bouyer påpekar att samma erfarenhet av « *Qahal* » bekräftas i *Andra kungaboken*, när Josia sammankallar folket (2 *Kung* 23). Se också 4 *Mos* 20:4 och 5 *Mos* 23: 1-;).

² Bouyer, *Introduction à la vie spirituelle*, cit 31-32.

³ Bouyer, *Gnosis*, cit 34.

⁴ Bouyer, *L'Église de Dieu*, cit. 218.

genom sin oskapade Vishet som verksamt arbetar för att frambringa skapad vishet:

Det är detsamma som att säga att denna gudomliga vishet, som går hand i hand med det gudomliga ordet, själv är en i själva verket dynamisk närvaro och att den inte har någon likhet med en helt statisk närvaro som den hos vilken avgud som helst i sitt tempel. Den inträder nämligen från första början i det som människan är och gör för att dra henne till sig och för att forma henne genom trons fria samtycke i Guds plan. Och denna plan [...] syftar till intet mindre än att likforma den skapade varelsen efter sin skapares bild och levande likhet⁵.

I sitt resonemang ser Bouyer framför sig faran i att förstå Guds Ord i en begränsad, förnuftsmässig begriplighet, vilket ”en viss utveckling inom protestantismen⁶” ger exempel på. Enligt denna uppfattning är den kunskap som ges av det gudomliga Ordet egentligen bara en begriplig kunskap. Den sanna religionen är den som begränsar sig till en begriplig kunskap grundad på vad Bouyer kallar ”ett enkel uppenbar process”. Resultatet blir att riten, den handling det gudomliga Ordet alltså leder fram till, sätts åt sidan till förmån för en abstrakt helhetsförståelse av Ordet. Och ändå är kunskapen, enligt Bouyer, det andliga elementets rörelse – Guds Ord – mot ett materiellt element, det vill säga världen med sin historia. Det är Bouyers geni att på den här nivån utveckla på vilket sätt Guds Ord har förmågan att åstadkomma något i Guds folk. Vem kan säga det bättre än han?

Det Guds Ord kommer till oss med är inte bara en enkel möjlighet till ett ”beslut” som skulle låta oss förfoga över en alldeles gratis räddning, förvärvad allt sedan grundprincipen. Det är denna räddning, inte som fullbordad utan som pågående räddning, inte som förverkligad, eller helt enkelt bara igenkänd, utan skapad av Ordet självt som får den att träda fram⁷.

Guds Ord åstadkommer något verkligt och påtagligt i världen. På samma sätt som Ordet har skapat Guds folk i det Gamla förbundet, skapar Det en ny värld för dem som är i Kristus (jfr *1 Kor 5:17*). I sitt eviga Ord gör sig Gud till människa genom det nya Förbundet för att dana ett nytt folk. Det är Guds återskapande Ords mysterium genom vilket allt har kommit till men som tills nu

⁵ Bouyer, *Gnosis*, cit 34

⁶ Bouyer, *Le Rite et l'homme*, cit. 87-91.

⁷ Bouyer, *L'Église de Dieu*, cit. 219.

förblivit dolt i Gud och som uppenbarar sig i fullhet med och i den frälsningsbringande Inkarnationen. Inkarnationen förverkligar föreningen som inte är något annat än kunskapens fullbordande som ett verk av Guds Vishet i skapelsen. Det är detta som betonas i följande text:

Det (gudomliga ordet) framträder faktiskt i första hand som återskapande och man kan säga att det i en utveckling gör det i ökande grad, till och med utöver frälsningen som skapelse – i form av ord av kärlek, som ord för förening och ord som man i en tillbakablick förstår inte syftar till något annat än att uppväcka ett kärlekens svar, svar som möter den uppenbarade kärleken. Ty genom att uppenbara sig manifesterar den sig som aktivt närvarande och uppväcker omedelbart allmakten i samma grad som den utverkar omsorger för andra, till och med generöst och gränslöst⁸.

Bouyer framhäver alltså att allt som innebär någon form av kunskap om Guds Vishet börjar med Ordet som uppväcker ett svar (riten, det rituella). Israel svarar på kallelsen från Gud som vill ge honom Ordet att lyssna till för att förbundet med Gud i anslutning till detta Ords vilja ska kunna ingås. I människors liv är emellertid förhållandet brud-brudgum den verklighet som kan sägas tolka detta förverkligande av kunskapen i förhållandet mellan Ord-Rit särskilt väl. Det ligger inte till på annat sätt med Visheten. Kunskapen som blir vishet spelar en central och kontinuerlig roll mellan brud och brudgum som vishetslitteraturen visar. Precis som kunskapen är Visheten en realitet i föreningen mellan brud och brudgum.

Höga Visan, som är en av vishetslitteraturens mest prominenta böcker, har utvecklat detta tema. Boken visar att det bara är möjligt att söka Guds Vishet i relation till honom; två makar måste också söka i relationen till varandra. Enligt Bouyer talar boken lika mycket om relationen mellan Gud och hans folk som om relationen mellan en man och en kvinna:

Kritiken har varit perplex och visar inga tecken på att avta men ger alltsedan rabbinernas tid ändå prov på en viss naivitet, när man frågar sig om det här handlar om konkreta giftemål mellan en man och en kvinna eller om föreningen mellan Herren och hans folk. Det handlar säkerligen om det ena och det andra och om det ena i det andra⁹.

⁸ Bouyer, *Gnosis*, cit. 34.

⁹ Bouyer, *Mystère et ministères de la femme*, Aubier-Montaigne, Paris 1976, 40. Jfr A.-M. Pelletier, *Lectures du Cantique des Cantiques*, i *Analecta biblica* 121, Rom 1989.

Analogin mellan människors bröllop och bröllop mellan människan och Gud som ligger i detta, framkallar enligt Bouyer det mänskliga äktenskapets "transfiguration" och, analogt, "transfigurationen" av den mänskliga sexualiteten i förhållandet mellan Gud och hans folk. Han påpekar också att denna transfiguration inte har som mål att hålla äktenskapets realism tillbaka utan att konsakrera det "citer"¹⁰ (*mentalt*, övers. anm.). Enligt Bouyer syftar alltså de bibliska *epithalamia* (*brudkväden*, övers. anm.) till att visa på den mänskliga kärlekens storhet och dess förmåga att uttrycka Guds förening med sin skapade varelse i kärlek. Denna förening med Gud med sin skapelse motsvarar exakt bilden av Visheten som Bouyer tar fram.

Höga Visan blir lättare att förstå i det ljuset. Med utgångspunkt från erfarenheten av mänsklig, äktenskaplig kärlek tydliggör *Höga Visan* hur den oskapade Visheten förenar sig med den skapade. I denna rörelse avslöjar Gud för sin skapade varelse den kunskap som kommer från Honom. Genom sitt fria samtycke och lydningen till Guds Vishet lär människan känna Guds plan, eftersom hon förenar sig med Honom. Det är bara ett bröllopsmysterium som återförenar den skapade varelsen eftersom det grundar sig på ett fullständigt samtycke till Guds plan. Den högt älskade är Gud, och den allra käraste är Guds folk. Kärleken och visheten definierar varandra. Båda är av gudomligt ursprung och man får bara del av dem genom att ta emot dem som gåva. Vi läser: "Mäktiga vatten kan inte släcka kärleken, floder kan inte svepa bort den. Om en man gav allt han ägde för kärleken, vem skulle ringakta honom?" (*Höga v 8:7*). Vishetens bok går i samma riktning: "Inte ens den dyrbaraste ädelsten satte jag lika högt, ty bredvid henne blir allt guld till värdelöst sand och silver räknas som smuts på marken" (*Vish 7:9*).

Höga Visan presenterar den älskade som genom sin egen vishet söker sin älskades kärlek. Hon springer mot honom, hon anstränger sig men utan att kunna bli förenad med honom eller lära känna honom: "Jag vill stiga upp och gå runt staden, på gatorna och över torgen, och söka den jag har kär. Jag söker men finner honom inte" (*Höga v 3:2*). Till slut lär hon känna den älskade först när hon förstår att hon måste avsäga sig sin mänskliga vishet för

¹⁰ Bouyer, *Mystère et ministères de la femme*, cit. 40.

att kunna inträda i den gudomliga Vishetens logik. Från den stunden är det fysiska avståndet inte längre ett hinder för Visheten:

Min vän har gått ner till sin trädgård, till kryddängarna. Där vallar han sin hjord och plockar liljor. Jag är min väns och han är min, han som vallar sin hjord bland liljor. (*Höga v 6:2-3*)

Följaktligen står Vishetens väsen att finna i kärleksfull gemenskap. Det är inte så mycket fråga om fysiskt begär utan om det Bouyer kallar ”hjärtats förening” som på samma gång är säte för den sanna kunskapen om äktenskapet.

Förståelsen av Visheten med utgångspunkt från kunskapen som i allt väsentligt handlar om äktenskapet är en väg fram mot en ny förståelse av det kristna äktenskapet i dag. Äktenskapet behandlas alltmer hårdhänt i de moderna samhällena och får en plats på samma plan som vilken annan typ av förening som helst framkommen ur en ideologisk ”kreativitet”, skild från Gud och det mänskliga. Att påminna om att äktenskapet är en oerhörd erfarenhet av Guds Vishet låter det salt som dagens kristna lever med inte förlorar sin sälta; tvärtom ökar det växtkraften och bidrar till att evangelisera den samtida världen.

Texten är ett utdrag i svensk översättning (Göran Fäldt) från franskan av kapitlet *Le mystère marial dans le mystère du mariage (Mysteriet Maria i mysteriet äktenskapet)* av Christian-Noël Bouwé i hans bok *L'union conjugale et le sens du sacré – La sacramentalité du mariage dans la théologie de Louis Bouyer*, Cerf Patrimoines, Paris 2016, sidorna 234 -239.